

การรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2

The Perception of Competency in Rational Drug Use Among the Second-year Nursing Students

ชรินทร์ ขวัญเนตร^{1*}

Chararin Kwannate^{1*}

¹คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

¹Faculty of Nursing, Suan Dusit University

*Corresponding author: chararinp21@gmail.com

Received: December 28, 2022

Revised: January 25, 2023

Accepted: February 2, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2564 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2565 ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 จำนวน 87 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล และแบบสอบถามสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาคเท่ากับ .98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และสถิติ Wilcoxon signed-rank test ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 มีการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพิ่มขึ้นหลังจากเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล และมีค่าเฉลี่ยการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ทั้งในภาพรวม และ 2 สมรรถนะหลัก และ 10 สมรรถนะย่อย จากผลการวิจัย ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนที่สามารถเพิ่มการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้มีทักษะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ในระดับชั้นปี

คำสำคัญ: การรับรู้ สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2

Abstract

This research aimed to compare the perception of competency in Rational Drug Use--RDU between the pre- and post-course of Pharmacology for Nurses in Semester 1, 2021, from September 2021 to January 2022, in 87 second-year nursing students. The instruments included a personal data record form and RDU questionnaire. Cronbach's alpha coefficient was .98. The data was analyzed using descriptive statistics and the Wilcoxon signed-rank test. The results revealed that perceived competencies of RDU in second-year nursing students during the post-course were higher. Also, the means of their perceived competency in RDU between the pre-and post-course were significantly different ($p < .05$) overall, with 2 core competencies and 10 elements of competency. According to the result of this research, lecturers should provide learning management that can increase competency perception in RDU among nursing students for their RDU skills conforming to learning outcomes during their college year.

Keywords: perception, competency in rational drug use, second-year nursing students

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use) องค์การอนามัยโลกได้นิยามไว้ ดังนี้ “Patients receive medications appropriate to their clinical needs, in doses that meet their own individual requirements, for an adequate period of time, and at the lowest cost to them and their community” (World Health Organization, 1985) “ผู้ป่วยได้รับยาที่เหมาะสมกับปัญหาสุขภาพ โดยใช้ยาในขนาดที่ถูกต้องกับผู้ป่วยแต่ละราย ด้วยระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสม และมีค่าใช้จ่ายต่อชุมชนและผู้ป่วยน้อยที่สุด” (Rational Use of Drug Subcommittee, 2017) ในประเทศไทยยังมีประชาชนที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พบว่าประชาชนยังเข้าใจว่ายาปฏิชีวนะสามารถฆ่าเชื้อแบคทีเรียและไวรัสได้ ใช้รักษาโรคหวัดที่เกิดจากเชื้อไวรัส และใช้เป็นยาแก้ไอได้ (Kwannate & Tachasuksri, 2019) การมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลมี

อิทธิพลในการทำนายการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี ได้มากกว่าตัวแปรอื่น ($B=.258$ $t=3.71$ $p<.05$) (Sornkrasetrin et al., 2019) จากการศึกษาสมรรถนะการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติการใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ถึง 4 วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 64.16 มีความรู้อยู่ในระดับต่ำ โดยมีคะแนนต่ำกว่า 60% (Mean=5.07 (คะแนนเต็ม 10) SD=0.95) ร้อยละ 53.76 มีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง (Mean=2.17 SD=0.26) ขณะที่ร้อยละ 65.90 มีเจตคติอยู่ในระดับสูง (Mean=4.15 SD=0.31) และนักศึกษาพยาบาลที่มีระดับชั้นปีต่างกัน จะมีสมรรถนะการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=.002$) (Sarakhshetrin, Rongmuang, Kaewraya, Sroisri & Chaisuk, 2020) ซึ่งความรู้และเจตคติมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและสาธารณสุขภาคใต้ ดังนั้น การมีความรู้และเจตคติที่ดีสามารถส่งเสริม

และสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลได้ (Bunmusik, Chantira & Heeaksorn, 2019) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติการพยาบาลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต จำเป็นต้องเน้นเนื้อหาที่สำคัญ มีการค้นคว้าข้อมูลที่ทันสมัยเกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และนำไปวางแผนการพยาบาลในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล จะช่วยสนับสนุนให้นักศึกษามีการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพิ่มขึ้น และมีสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลในระดับชั้นปี

ในปัจจุบัน 5 วิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ สัตวแพทย์ เภสัชกร และพยาบาล มุ่งเน้นให้บุคลากรด้านสุขภาพทั้ง 5 วิชาชีพ มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ภายใต้คณะกรรมการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล 2560 ได้พัฒนาคู่มือการเรียนการสอนเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิตทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาของหลักสูตร เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพให้มีคุณลักษณะครบทั้ง 3 องค์ประกอบ คือความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Use of Drug Subcommittee, 2017)

ดังนั้น คณะทำงานโครงการการประเมินผลการนำรูปแบบการบรรจุหลักสูตรการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สภาการพยาบาล จึงได้จัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต และกำหนดสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตพยาบาล ที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ของรายวิชาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ประกอบด้วยประเด็นเนื้อหาหลัก 17 ประเด็น และสอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาในคู่มือการเรียนการสอนเพื่อการใช้ยา

อย่างสมเหตุผลของ 5 วิชาชีพ และได้เผยแพร่คู่มือการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ให้กับสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในรายวิชาภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และภาคปฏิบัติการพยาบาล และส่งเสริมให้นักศึกษาและบัณฑิตพยาบาล มีสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Working Committee of Project Evaluation for Integrating RDU into Nursing Science Program, Thailand Nursing and Midwifery Council, 2019)

ซึ่งรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลเป็นรายวิชา กลุ่มพื้นฐานวิชาชีพของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานทางเภสัชวิทยา บัญชียาหลักแห่งชาติและบัญชียาตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข เภสัชจลนศาสตร์ เภสัชพลศาสตร์ ยาที่ใช้รักษาโรคตามระบบต่าง ๆ ยาลดไข้ ยาระงับปวด ยาต้านอักเสบ และยารักษาการติดเชื้อ ขอบเขตและความรับผิดชอบของพยาบาลในการบริหารยาภายใต้จรรยาบรรณวิชาชีพ โดยผู้สอนเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของยาแต่ละกลุ่ม และมีกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพ ที่สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาของหลักสูตร และคู่มือการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (Working Committee of Project Evaluation for Integrating RDU into Nursing Science Program, Thailand Nursing and Midwifery Council, 2019) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ของรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล และส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลภายใต้ขอบเขตและความรับผิดชอบของพยาบาลในการบริหารยาตามจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2
2. เปรียบเทียบการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล สำหรับนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 ผู้สอนได้สอนเนื้อหาความรู้พื้นฐานด้านเภสัชวิทยา การใช้ยาอย่างสมเหตุผล การวางแผนการพยาบาลในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และกิจกรรมที่มอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติให้สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาของหลักสูตร และคู่มือการจัดการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตตามเกณฑ์ของสภาการพยาบาล (ประเทศไทย) (Working Committee of Project Evaluation for Integrating

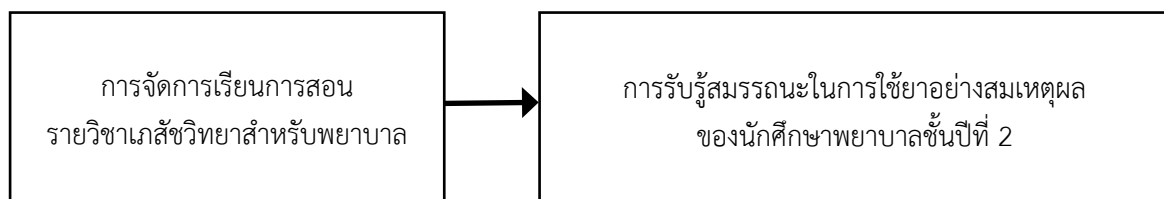
RDU into Nursing Science Program, Thailand Nursing and Midwifery Council, 2019) เพื่อเพิ่มการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ของรายวิชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเปรียบเทียบการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2564

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 จำนวน 87 คน ที่เรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2564 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2565

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่นำมาใช้สำหรับนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 ที่เรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล ดังนี้

1. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 ได้แก่ เพศ และอายุ

2. แบบสอบถามสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผล จำนวน 46 ข้อ ประกอบด้วย 2 สมรรถนะหลัก และ 10 สมรรถนะย่อย ดังนี้ สมรรถนะหลักที่ 1 ด้านการปรึกษาหารือก่อนใช้ยา แบ่งเป็น 6 สมรรถนะย่อย ได้แก่ (1) ประเมินปัญหาผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาก่อนที่จะใช้ยากับผู้ป่วย (5 ข้อ) (2) ร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น (8 ข้อ) (3) สื่อสารเพื่อให้ผู้ป่วยร่วมตัดสินใจในการใช้ยา (6 ข้อ) (4) บริหารยาตามการสั่งใช้ยาได้อย่างถูกต้อง (7 ข้อ) (5) ให้ข้อมูลที่เป็นต่อการใช้ยาได้อย่างเพียงพอ (5 ข้อ) (6) ติดตามผลการรักษาและรายงานผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยา (3 ข้อ) และสมรรถนะหลักที่ 2 ด้านการดูแลให้เกิดการใช้ยาที่ต่ออย่างสมเหตุสมผล แบ่งเป็น 4 สมรรถนะย่อย ได้แก่ (1) ใช้ยาได้อย่างปลอดภัยทั้งต่อผู้ป่วยและไม่เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวม (5 ข้อ) (2) ใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและเป็นไปตามหลักเวชจริยศาสตร์ (3 ข้อ) (3) พัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ยาได้อย่างต่อเนื่อง (2 ข้อ) และ (4) ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นแบบสหวิชาชีพเพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล (2 ข้อ) โดยแบ่งเกณฑ์ระดับความคิดเห็นในการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล (Charoensuk, Leungratanamart, Reunreang, Turner & Theinpichet, 2020) ดังนี้

4.51–5.00 หมายถึง สมรรถนะด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลในระดับมากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง สมรรถนะด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลในระดับมาก

2.51–3.50 หมายถึง สมรรถนะด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลในระดับปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง สมรรถนะด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลในระดับน้อย

1.00–1.50 หมายถึง สมรรถนะด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลในระดับน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถามสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผล นำมาจากสภาการพยาบาล ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการใช้อย่างสมเหตุสมผล ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.75 ถึง 1.00 (Charoensuk et al., 2020) และผู้วิจัยได้นำไปทดสอบหาค่าความเที่ยงกับนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งที่มีแผนการเรียนรายวิชาเภสัชวิทยา ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของเครื่องมือ (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .98

การพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมงานวิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาวิทยาศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต และได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการตามเอกสารเลขที่รับรอง SDU-RDI-SHS 2021-003 รหัสโครงการวิจัย SHS003/2564 ลงวันที่ 30 สิงหาคม 2564 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างเพื่ออธิบายการพิทักษ์สิทธิในการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเข้าร่วมวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างไว้เป็นความลับ นำเสนอผลการวิจัยเป็นภาพรวม และหลังการนำเสนอข้อมูลจะถูกทำลายทั้งหมด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความเข้าใจและให้ความยินยอมตอบแบบสอบถาม อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวออกจากกรวิจัยครั้งนี้ได้โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ กับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และอธิบายวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย การเข้าเรียน การทำงานกลุ่ม

และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถามผ่านระบบ online ให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจและให้ความยินยอมในการตอบแบบสอบถาม จากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) และสถิติ Wilcoxon signed-rank test เพื่อทดสอบความแตกต่างของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์ทางสถิติทั้งหมด จำนวน 87 คน

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ปกครอง พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ที่เรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล จำนวน 87 คน แบ่งเป็นเพศชาย 9 คน (คิดเป็นร้อยละ 10.34) และเพศหญิง 78 คน (คิดเป็นร้อยละ 89.66) อายุเฉลี่ย 20.10 ± 96 ปี

2. จากการติดตามการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 สรุปได้ ดังนี้

ก่อนเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล นักศึกษามีค่าเฉลี่ยของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3.70 ± 67) เช่นเดียวกับทั้ง 2 สมรรถนะหลักที่มีค่าเฉลี่ยของการรับรู้อยู่ในระดับมาก ทั้งสมรรถนะด้านการปรึกษาหารือก่อนใช้ยา (3.73 ± 64) และสมรรถนะด้านการดูแลให้เกิดการใช้ยาที่ได้อย่างสมเหตุผล (3.61 ± 83)

เมื่อแยกออกเป็น 10 สมรรถนะย่อย พบว่า มีค่าเฉลี่ยของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลส่วนใหญ่ (สมรรถนะย่อยที่ 1-7 และ 9-10) อยู่ในระดับ

มาก ได้แก่ สมรรถนะย่อยที่ (1) ประเมินปัญหาผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาก่อนที่จะใช้กับผู้ป่วย (3.57 ± 72) (2) ร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น (3.69 ± 72) (3) สื่อสารเพื่อให้ผู้ป่วยร่วมตัดสินใจในการใช้ยา (3.94 ± 70) (4) บริหารยาตามการสั่งใช้ยาได้อย่างถูกต้อง (3.61 ± 76) (5) ให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการใช้ยาได้อย่างเพียงพอ (3.86 ± 72) (6) ติดตามผลการรักษาและรายงานผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยา (3.73 ± 83) (7) ใช้ยาได้อย่างปลอดภัยทั้งต่อผู้ป่วยและไม่เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวม (3.57 ± 84) (9) พัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ยาได้อย่างต่อเนื่อง (3.57 ± 89) และ (10) ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นแบบสหวิชาชีพ (3.96 ± 89) ขณะที่สมรรถนะย่อยที่ (8) ด้านการใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและเป็นไปตามหลักเวชจริยศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยของการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง (3.48 ± 1.03)

หลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล นักศึกษามีค่าเฉลี่ยของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.39 ± 52) เช่นเดียวกับทั้ง 2 สมรรถนะหลักที่มีค่าเฉลี่ยของการรับรู้อยู่ในระดับมาก ทั้งสมรรถนะด้านการปรึกษาหารือก่อนใช้ยา (4.41 ± 52) และการดูแลให้เกิดการใช้ยาที่ได้อย่างสมเหตุผล (4.35 ± 56)

เมื่อแยกออกเป็น 10 สมรรถนะย่อย พบว่า ค่าเฉลี่ยของการรับรู้ทุกสมรรถนะย่อยเพิ่มขึ้น อยู่ในระดับมาก ดังนี้ สมรรถนะย่อยที่ (1) ประเมินปัญหาผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาก่อนที่จะใช้กับผู้ป่วย (4.37 ± 64) (2) ร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น (4.31 ± 59) (3) สื่อสารเพื่อให้ผู้ป่วยร่วมตัดสินใจในการใช้ยา (4.49 ± 52) (4) บริหารยาตามการสั่งใช้ยาได้อย่างถูกต้อง (4.42 ± 61) (5) ให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการใช้ยาได้อย่างเพียงพอ (4.49 ± 57) (6) ติดตามผลการรักษาและรายงานผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยา (4.41 ± 60) (7) ใช้ยาได้อย่างปลอดภัยทั้งต่อผู้ป่วยและไม่เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวม (4.31 ± 62) (8) ใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและเป็นไปตามหลักเวชจริยศาสตร์ (4.33 ± 69) (9) พัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ยาได้อย่างต่อเนื่อง (4.37 ± 61) และ (10) ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นแบบสหวิชาชีพ (4.47 ± 64)

3. จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 พบว่า นักศึกษามีการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชา

เภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ทั้งในภาพรวม (ตาราง 1) 2 สมรรถนะหลัก (ตาราง 2) และ 10 สมรรถนะย่อย (ตาราง 3) ของสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ดังนี้

ตาราง 1

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างในภาพรวมของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 ($n=87$)

สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	Mean	SD	Median	Z	p
ก่อนเรียน	3.70	.67	3.72	-6.47	.000
หลังเรียน	4.39	.52	4.48		

* $p < .05$

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของการรับรู้ 2 สมรรถนะหลักในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 ($n=87$)

สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (2 สมรรถนะหลัก)	Mean	SD	Median	Z	p
การปรึกษาหารือก่อนใช้ยา					
ก่อนเรียน	3.73	.64	3.82	-6.40	.000
หลังเรียน	4.41	.52	4.50		
การดูแลให้เกิดการใช้ยาที่ได้อย่างสมเหตุผล					
ก่อนเรียน	3.61	.83	3.50	-6.09	.000
หลังเรียน	4.35	.56	4.42		

* $p < .05$

ตาราง 3

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของการรับรู้ 10 สมรรถนะย่อยในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยา สำหรับพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 (n=87)

สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (10 สมรรถนะหลัก)	Mean	SD	Median	Z	p
1. ประเมินปัญหาผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาก่อนที่จะใช้ยากับผู้ป่วย					
ก่อนเรียน	3.57	.72	3.40	-6.09	.000
หลังเรียน	4.37	.64	4.40		
2. ร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น					
ก่อนเรียน	3.69	.72	3.75	-5.72	.000
หลังเรียน	4.31	.59	4.37		
3. สื่อสารเพื่อให้ผู้ป่วยร่วมตัดสินใจในการใช้ยา					
ก่อนเรียน	3.94	.70	4.00	-5.26	.000
หลังเรียน	4.49	.52	4.50		
4. บริหารยาตามการสั่งใช้ยาได้อย่างถูกต้อง					
ก่อนเรียน	3.61	.76	3.57	-6.36	.000
หลังเรียน	4.42	.61	4.57		
5. ให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการใช้ยาได้อย่างเพียงพอ					
ก่อนเรียน	3.86	.72	4.00	-5.62	.000
หลังเรียน	4.49	.57	4.60		
6. ติดตามผลการรักษาและรายงานผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยา					
ก่อนเรียน	3.73	.83	3.67	-5.51	.000
หลังเรียน	4.41	.60	4.33		
7. ใช้ยาได้อย่างปลอดภัยทั้งต่อผู้ป่วยและไม่เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวม					
ก่อนเรียน	3.57	.84	3.60	-5.92	.000
หลังเรียน	4.31	.62	4.40		
8. ใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและเป็นไปตามหลักเวชจริยศาสตร์					
ก่อนเรียน	3.48	1.03	3.33	-5.54	.000
หลังเรียน	4.33	.69	4.33		
9. พัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ยาได้อย่างต่อเนื่อง					
ก่อนเรียน	3.57	.89	3.50	-5.91	.000
หลังเรียน	4.37	.61	4.50		
10. ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นแบบสหวิชาชีพ					
ก่อนเรียน	3.96	.89	4.00	-4.27	.000
หลังเรียน	4.47	.64	4.50		

*p<.05

สรุปและอภิปรายผล

1. นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ที่เรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล จำนวน 87 คน แบ่งเป็นเพศชายและเพศหญิงจำนวน 9 และ 78 คน ตามลำดับ (คิดเป็นร้อยละ 10.3 และ 89.7 ตามลำดับ) และอายุเฉลี่ย 20.10 ± 96 ปี

ผลการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 สรุปได้ ดังนี้ ก่อนเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลมีค่าเฉลี่ยของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า ก่อนเรียนนักศึกษามีการรับรู้สมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านทำงานร่วมกับบุคคลอื่นแบบสหวิชาชีพ ขณะที่สมรรถนะย่อยด้านการใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและเป็นไปตามหลักเวชจริยศาสตร์มีค่าเฉลี่ยของการรับรู้ต่ำที่สุดและอยู่ในระดับปานกลาง แต่อย่างไรก็ตามหลังจากเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล นักศึกษามีค่าเฉลี่ยของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลทั้ง 10 สมรรถนะย่อย เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า สมรรถนะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสื่อสารเพื่อให้ผู้ป่วยร่วมตัดสินใจในการใช้ยา และการให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการใช้ยาได้อย่างเพียงพอ ส่วนสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น และการใช้ยาได้อย่างปลอดภัยทั้งต่อผู้ป่วยและไม่เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวม

การรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 สรุปได้ดังนี้ ก่อนเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาล มีค่าเฉลี่ยของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล 10 สมรรถนะย่อย อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ซึ่งต่างจากการประเมินสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตามการรับรู้ของบัณฑิตพยาบาลที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้ง 10 สมรรถนะย่อย (Charoensuk et al., 2020) อาจเนื่องมาจากนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 เรียนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารยาน้อยกว่ากลุ่มบัณฑิตพยาบาล ซึ่งรายวิชาที่นักศึกษาพยาบาลได้เรียนมาก่อนในชั้นปีที่ 1 ได้แก่ รายวิชาการพยาบาลพื้นฐาน จึงมีประสบการณ์ภาคปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยน้อย และสอดคล้องกับการศึกษาสมรรถนะการใช้ยาปฏิชีวนะอย่าง

สมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ถึง 4 วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี พบว่า นักศึกษาพยาบาลที่มีระดับชั้นปีต่างกัน จะมีสมรรถนะการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sarakhshetrin, Rongmuang, Kaewraya, Sroisri & Chaisuk, 2020)

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของการรับรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ในภาพรวม และ 2 สมรรถนะหลัก รวมทั้ง 10 สมรรถนะย่อย

หลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลมีค่าเฉลี่ยของการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลทั้งในภาพรวม และ 10 สมรรถนะย่อยเพิ่มขึ้น และมีค่าเฉลี่ยของการรับรู้ทั้ง 10 สมรรถนะย่อยในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ซึ่งต่างจากการประเมินสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตามการรับรู้ของบัณฑิตพยาบาลที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้ง 10 สมรรถนะย่อย (Charoensuk et al., 2020) เนื่องจากบัณฑิตพยาบาลได้ผ่านการเรียนและเข้าร่วมโครงการที่ส่งเสริมให้เกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ได้แก่ รายวิชาเภสัชวิทยา การพยาบาล การฝึกประสบการณ์ในภาคปฏิบัติการพยาบาลครบทุกรายวิชา และการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาพยาบาลเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ จึงทำให้นักศึกษาพยาบาลมีการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาในนักศึกษาพยาบาล เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและสาธารณสุขภาคใต้ พบว่าความรู้และเจตคติมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักศึกษามีความรู้และเจตคติที่ดีต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล จะสามารถสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลได้ (Bunmusik et al., 2019) ซึ่งการพัฒนากระบวนการสื่อสารและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาด้วยการนำเทคโนโลยี ได้แก่ แอปพลิเคชัน ฉลากยา QR code หรือฉลากช่วยรูปภาพด้วยสัญลักษณ์อินโฟกราฟิก

มาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการเกิดความปลอดภัยในการใช้ยา (Piankarnka & Piankarnka, 2021; Piankarnka & Piankarnka, 2022) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่มุ่งเน้นการสอนเนื้อหาที่สำคัญ และมอบหมายให้นักศึกษาค้นคว้าความรู้จากบทความวิชาการหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลและการพยาบาล นำข้อมูลมาจัดทำรายงาน และนำเสนอข้อมูลที่ค้นคว้ามาแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลและการพยาบาลของกลุ่มยาที่เรียนในรายวิชาเภสัชวิทยาสำหรับพยาบาลระหว่างผู้เรียน โดยมีอาจารย์ผู้สอนติดตามและให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง จะช่วยเพิ่มการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของผู้เรียนได้ และส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษครั้งนี้ พบว่า การรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในภาพรวม และ 2 สมรรถนะหลักในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (การปรึกษาหารือก่อนใช้

ยาและการดูแลให้เกิดการใช้ยาที่ได้อย่างสมเหตุผล) ยังอยู่ในระดับมาก ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มระดับการรับรู้สมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้สูงขึ้นจนถึงระดับมากที่สุด เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะและทักษะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสภาการพยาบาลที่ให้ความอนุเคราะห์ให้ใช้แบบสอบถามสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน

References

- Bunmusik, S., Chantira, R., & Heeaksorn, C. (2019). Knowledge attitude and behaviors in rational antibiotics use of nursing students southern college of nursing and public health network. *Journal of Health Research and Innovation*, 2(1), 25-36. (in Thai)
- Charoensuk, S., Leunggratanamart, L., Reunreang, T., Turner, K., & Theinpichet, S. (2020). An evaluation of competency in rational drug use of nursing graduates. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 21(2), 158-168. (in Thai)
- Kwannate, C., & Tachasuksri, T. (2019). Factors influencing parents' behavior regarding antibiotic use for school aged children. *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University*, 27(4), 77-88. (in Thai)
- Piankarnka, N., & Piankarnka, V. (2022). Communication of drug information between pharmacists and patients. *EAU Heritage Journal Science and Technology*, 16(2), 1-13. (in Thai)

- Piankarnka, N., & Piankarnka, V. (2021). The enhancement of the pictorial help labels with infographic symbols and the effects of understanding about side effects and medication methods for patients. *EAU Heritage Journal Science and Technology*, 15(1), 167–179. (in Thai)
- Rational Use of Drug Subcommittee. (2017). *Teacher's guide for promoting rational drug use*. Nonthaburi: Food and Drug Administration, Ministry of Public Health, Thailand. (in Thai)
- Sarakshetrin, A., Rongmuang, D., Kaewraya, K, Sroisri, P., & Chaisuk, I. (2020). Competencies in rational use of antibiotics among nursing students in Prachomklao College of Nursing, Phetchaburi Province. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 7(2), 206-218. (in Thai)
- Sornkrasetrin, A., Rungnoei, N., Thongma, N., Klinchat, R., Rajataramya, B., & Nitirat, P. (2019). Factors predicting the rational antibiotic use among nursing students. *The Journal of Baromrajonani College of Nursing, Nakhonratchasima*, 5(1), 43-59. (in Thai)
- Working Committee of Project Evaluation for Integrating RDU into Nursing Science Program, Thailand Nursing and Midwifery Council. (2019). *Manual book of rational drug use instruction for nursing science program*. Bangkok: Danex inter-corporation. (in Thai)
- World Health Organization. (1985). *The rational use of drugs: report of the Conference of Experts, Nairobi, 25-29 November 1985*. Geneva: World Health Organization.

